

ادامه مطلب دهم: امر به امر

بیان شد یکی دیگر از مطالبی که در راستای بررسی مبحث هفتم و تبیین مدلول اوامر مستعمله در لسان شارع، باید مورد تحقیق قرار گیرد، مسأله امر به امر می باشد، به این معنا که «آیا اگر امری از جانب مولای حکیم، به امر به فلان فعل توسط شخصی دیگر، تعلق بگیرد، دلالت بر وجوب متعلق امر دوّم دارد و مأمور دوّم در قبال امر اوّل مکلف به انجام عمل می باشد یا خیر؟». بیان شد که بحث از این مطلب نیز مانند مطالب گذشته، ذیل چند امر تعقیب می شود. بحث در امر چهارم یعنی بیان ثمرات مسأله بود و در این زمینه یک ثمره بیان گردید. در ادامه به بیان ثمره دیگری خواهیم پرداخت.

ثمره دوّم: مسأله مشروعیت عبادات صبیّ

این مسأله، مسأله ای بسیار مؤثر در فروع مختلف فقهی می باشد. دلیل بر مشروعیت عبادات صبیّ در مثل نماز و روزه و بلکه در مجموعه عبادات، بعد از الغاء خصوصیت، چنانکه بعضی از فقهاء نیز تصریح نموده اند، فرمایش رسول مکرم اسلام «صلوات الله علیه و آله و سلم» است که فرمودند: «مرو صبیانکم بالصلوة اذا بلغوا سبع سنين»^۱ و همچنین صحیح حلی عن ابی عبد الله عن ابیه «علیها السلام» است که فرمودند: «انا نأمر صبیاننا بالصلوة اذا کانوا بنی خمس سنین فمروا صبیانکم بالصلوة اذا کانوا بنی سبع سنین و نحن نأمر صبیاننا بالصوم اذا کانوا بنی سبع سنین ... فمروا صبیانکم اذا کانوا بنی تسع سنین بالصوم ما استطاعوا ...»^۲ می باشد.

استفاده مشروعیت عبادات صبیّ از روایات مذکور، مبتنی بر آن است که امر به امر به شیء، امر به آن شیء دانسته شده و دلالت بر مطلوبیت آن شیء نماید - چه دلالت امر به امر را بر مطلوبیت و موضوعیت داشتن صدور امر دوّم، بپذیریم کما ذهب الیه جملة من العلماء کصاحب القوانين و المحقق العراقي و المحقق الخویی «رحمة الله علیهم اجمعین» و علماء المالکیة من العامة -؛ و اما بنا بر اینکه امر به امر به شیء، امر به آن شیء دانسته نشده و دلالت بر مطلوبیت آن شیء ننماید، چنانچه اکثر قدمای اصولی و بعض از متأخرین معتقد بودند، مشروعیت و مطلوبیت عبادات صبیّ، از این احادیث قابل استفاده نخواهد بود.

پذیرش مشروعیت عبادات صبیّ، به استناد این روایات و به لحاظ دلالت امر به امر به شیء بر مطلوبیت آن شیء، حکمی کلی است که در بسیاری دیگر از فروع فقهی، مؤثر می باشد. از باب نمونه به مواردی اشاره می نمایم:

۱- مرحوم سید در عروه می فرمایند: «الصبیّ غیر البالغ اذا اجنب من حرام، ففی نجاسة عرقه اشکالاً، و الاحوط امره بالغسل اذ یصح منه قبل البلوغ علی الاقوی»^۳.

محقق خویی «رحمة الله علیه» ذیل این فرع می فرمایند: «و احسن ما یستدلّ به علی مشروعیت عبادات الصبی، انما هو الامر الوارد بامر الصبیان بالصلوة و غيرها من العبادات، لما قدّمناه فی الاصول من ان الامر بالامر بالشیء، امرٌ بذلک الشیء حقیقةً و حیث ان الشارع

^۱ - دعائم الاسلام، جلد ۱، صفحه ۱۹۴

^۲ - الکافی، جلد ۳، صفحه ۴۰۹

^۳ - العروة الوثقی، جلد ۱، صفحه ۷۲

امر اولياء الصبيان بامر اطفالهم بالصلاة مثلاً، فيثبت بذلك امر الشارع بالصلاة بالاضافة الى الصبيان و هو يدل على محبوبية عبادات الصبي التي منها غسله و النتيجة انه لا مانع من ارتفاع نجاسة عرق الصبي المجنب من الحرام او مانعيته بغسله»^٤.

٢- مرحوم سيد در عروه مي فرمايند: «لا فرق بين كون المس اختيارياً او اضطرارياً في اليقظة او في النوم، كان الماس صغيراً او مجنوناً او كبيراً عاقلاً، فيجب على الصغير الغسل بعد البلوغ و الاقوى صحته قبله ايضاً اذا كان مميزاً و على المجنون بعد الافاقة»^٥.

محقق خويي «رحمة الله عليه» ذيل اين فرع در جهت اثبات صحت غسل مس ميت براي صبي صغير، به مشروعيت عبادات صبي استناد نموده و پس از رد صحت استناد به اطلاق ادله اوليه در جهت اثبات صحت اين غسل مي فرمايند: «بل لأجل أمر الأولياء بأمر صبيانهم بالصلاة و الصيام بعد وضوح أن الأمر بالأمر بالشيء أمر بذلك الشيء، فالطبيعة بنفسها متعلق للأمر الشرعي الاستجابي»^٦.

٣- مرحوم سيد مي فرمايند: «يستحب تمرين المميز من الاطفال على قضاء ما فات منه من الصلاة، كما يستحب تمرينه على اداؤها، سواء الفرائض و النوافل، بل يستحب تمرينه على كل عبادة و الاقوى مشروعيت عباداته»^٧.

محقق خويي «رحمة الله عليه» نيز ذيل اين فرع مي فرمايند: «لما ورد عنهم «عليهم السلام» من انه مروا صبيانكم بالصلاة و الصيام الشامل باطلاقه لكل من الاداء و القضاء و الامر بالامر بالشيء، امر بذلك الشيء كما حققه في محله»^٨.

«و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين»

^٤ - التنقيح في شرح العروة الوثقى، طهارة ٢، صفحه ١٥٢

^٥ - العروة الوثقى، جلد ١، صفحه ٣٦٨

^٦ - موسوعة الامام الخويي، جلد ١١، صفحه ٤١٠

^٧ - العروة الوثقى، جلد ١، صفحه ٧٤١

^٨ - موسوعة الامام الخويي، جلد ١٦، صفحه ١٩٣